

СТИЛИЗАЦИЯТА КАТО ПОХВАТ В ТВОРЧЕСТВОТО
НА ФОЛКЛОРНА ОСНОВА

Мария Кърджиева

Съществуването на българския фолклор е от голямо значение, защото е плод на многовековен растеж, развитие, многовековна проверка на времето, за да го има днес такъв, какъвто го виждаме ние.¹

Настоящото изследване е опит да се установи мярката и се отразят качествените изменения при процеса на пренасянето на фолклорните образци на сцената. Еднозначен отговор няма. Но най-важното е „да се съхрани неповторимият национален стил, от една страна, и от друга, изискванията на новото време, които слагат своя отпечатък и раждат „новото“². Всяко жизнено действие, явление, процес, изведени от естествената им среда, в това число и духовната култура, поставени в други условия, претърпяват стилизация. Предизвикателството за разглеждането на стилизацията като явление в творчеството на фолклорна основа е породено от липсата на изследвания в специализираната литература по този въпрос в областта на танцовия фолклор. Целта на изложения текст е да се направи теоретичен анализ на етапите при обработването на танцовия материал и създаването на нова танцова форма, стилизирано хореографско произведение.

Светът се променя. Съвременното общество се поддава на процесите на **глобализацията**, които се проявяват във всички сфери от човешката дейност. В свое изследване Анна Недялкова констатира, че: „С глобализацията светът навлезе в глобален сблъсък и по основните форми на жизнената дейност. Това все повече придобива също характер на фундаментална черта на съвременността.“³ Това, което се случва днес в областта на фолклорния танц е част от промените на глобалния свят в областта на културата и в частност фолклорното изкуство. Кои са те? Какво е тяхното влияние в съвременните условия на

This paper looks into some issues related to the preservation and development of Bulgarian folklore dances. The author aims to identify the modern trends in the field of folklore-based dance art. A research has been done as to what the chief artistic directors of professional folklore ensembles in Bulgaria and other experts in the field of folklore think of stylized dance performances as being part of repertoire diversity. The paper reflects observed practices in contemporary choreographic art, and provides rationale for the use of stylization as a method of interpretation of authentic folklore dances.

социално развитие на обществото? Как влияят върху процесът на възпитание и образование на подрастващото поколение?

Един от похватите за формиране на отношение към **националната идентичност** на индивида е чрез фолклорния танц или възпитание чрез народното творчество. Предаване и съхранение на опит от поколение на поколение. Като основен инструмент в този процес се явява хореографското изкуство, което се характеризира със способността да създава и развива нови сценични форми, чрез които се съхранява и възражда националната култура.

Какво се наблюдава днес?

Живеем във време, когато е лесно да се потопиш в националното изкуство чрез музиката и танца. Днес младите хора наравно със съвременните танци се възпитават да обичат и народните танци. Така наред с фолклорните танци все повече на сцената се появяват изпълнения на **стилизирани хореографски постановки**, смесица между народен и съвременен танц. За съжаление те се превърнаха в акцент в концертните програми и в алтернатива на чистата фолклорна обработка. Но понякога изпълнението на този, така да се каже, феномен показва неграмотността на автора при обработката на фолклорния танц поради факта, че често се наблюдава заимстване от други хореографски постановки, което нару-

¹ Петър Ангелов е хореограф, експерт в областта на танцовото изкуство, ръководител катедра „Изкуства“ при ВСУ „Черноризец Храбър“ и директор на Академичен танцов театър „Черноризец Храбър“. Цитатът е от проведено интервю на тема „Стилизацията във фолклорното танцово изкуство“, февруари 2014.

² Петър Ангелов.

³ Недялкова, А. Антиглобализъм – варварство или феномен на времето, в което живеем. Годишник на ВСУ „Ч. Храбър“. Том IX. Унив. изд. на ВСУ „Ч. Храбър“, 2003.

шава цялостта на произведението и подронва авторитета на твореца. За да се избегне подобно явление, е необходимо да се познават особеностите при създаването на стилизирана хореография. Етномузикологът Румяна Цинцарска споделя своите наблюдения, че младото поколение започва да се интересува от археология, фолклор и етнография и се оформя модно течение „в нашия унисвят”. И още напомня: „...Джуджев казва, че фолклорът е синкретично изкуство. Той дава нещо ново, любопитно, интересно, тайнствено, древно, легендарно...”. Според Цинцарска фолклорните ансамбли днес трябва да съществуват, но да изглеждат съвременно. В тяхното творчество очаква да види интересни и оригинални решения на основата на традиционната култура.

Интерпретацията на автентичен танцов материал изисква хореографът постановчик да има задълбочени познания за характерните черти на танца или хорото, с които ще работи, за лексиката на танца да познава значението на понятията „стил” и „стилизиция”, както и да има знания и умения за изграждането на хореографска композиция. Задачата е да се създаде съвременна сценична форма на основата на фолклорния танц, произведение в съзвучие с новото време.

Понятието „стил”

За първи път терминът „стил” се появява в литературата през XVII век, където той изразява уникалността на художественото слово. През XVIII век започва да се използва в пластичните изкуства и през XIX век понятието става широко разпространено във всички видове изкуства. Използва се многозначно, можем да говорим за индивидуален стил на артиста, на твореца, национален стил или стил на художествена култура, исторически стил, обхващащ съвкупност от произведения от определена епоха.

„Съвременен тълковен речник” определя понятието „стил” като „система от елементи, които са подчинени на единна художествена закономерност.”⁴

Друга трактовка е представена в „Речник на литературните термини”: „Стил (лат. *stylus* от гр. *stylos* – изострена пръчица за писане върху дъсчица, намазана с восък). Съвкупност от всички индивидуално проявени идейно-художествени особености в творчеството на писателя като единство на характерното и частичното в темите, жанровете на произведенията, образите, художествените средства и езика. Стилът в този смисъл е сложно явление, той обхваща както съдър-

жанието, така и формата на литературното произведение и изразява специфичната същност на художественото творчество на писателя.”⁵

Авторите на „Естетика (словарь)”⁶ определят стила в изкуството, като образна структурна цялост на системата и методите на художествено изразяване, породени от практиките в развитието на изкуството. Понятието „стил” се използва като характеристика на основен етап от развитието на изкуството, различни художествени направления и индивидуален почерк на твореца. Използва се в различни области на науката и изкуството: литература, живопис, музика, хореография и т.н.

В „Популярная художественная энциклопедия”⁷ е отбелязано, че терминът „стил” се употребява в различни значения и в съвременната теория съществуват различни интерпретации за неговото понятие, но винаги с него се отъждествява комплекс от сложни взаимоотношения между съдържание, форма, структура и художествен образ в изкуството.

Стил в танцуването – това са характерните черти и особености на изразните средства, които качествено отличават един танц от друг. Стилът в танца е един от най-важните компоненти и е задължителен. За съжаление с това малко се съобразяват днес хореографите и липсата му е причина движенията и рисункът в различните по стил хореографски структури да се уеднаквява. Наблюденията днес сочат, че в хореографията на фолклорна основа се създават танцови произведения, които са изградени от хора и игри от различни етнографски области. Това е стилово неправилно и води до възникването на нов танцов стил във фолклорната хореография, който може да се нарече **общобългарски**. Хореографът Петър Димитров споделя: „...общобългарски танци, това говори за творческа импотентност. Това не бива да се допуска в професионалните ансамбли”.

Стилът в българския фолклорен танц се определя от спецификите на етнографската област, към която се отнася (географски особености, бит, поминък, обичаи). Характерен е колективният стил на танцуване във вид на хора и игри във всички области, наблюдават се и солови игри „ръченици”, които показват стилового майсторство на изпълнителя. Характерно за стила на българския фолклорен танц е изключителният душевен заряд, който излъчва изпълнителя. Всяка танцова етнографска област в България има своите стилови различия по отношение на движе-

⁵ Речник на литературните термини. Наука и изкуство, С., 1980, с. 656.

⁶ Естетика (словарь). Политиздат, М. 1998, с. 333.

⁷ Популярная художественная энциклопедия. Научное издательство „Большая Российская энциклопедия”, М., 1999, с. 263.

⁴ Съвременен тълковен речник на българския език с приложения. GABEROFF, 1995, с. 862.

нията, на танцовата лексика. За важноста на стила в българския фолклор Румяна Цинцарска казва: „Стилът е важен, като го видя да кажа, че е българско”.

Днес фолклорният танц е част от сценичните танцови произведения, чрез него се запазва културната идентичност и се съхраняват традициите. Фолклорният танц не е предназначен за специализирана аудитория, той е част от народната съкровищница. Неговата красота и естетика подсилват ценностната система на младото поколение.

Историята

Българската народна хореография минава дълъг път на развитие, който продължава и днес – през любителското танцово изкуство до професионалните фолклорни ансамбли; от средното професионално образование до висшето хореографско образование. Нейните успехи датират още от 50-те, 60-те години на XX век, като се обособяват различни танцови школи, създават се образци в танцовото изкуство, които заемат авторитетно място в репертоара на ансамблите.

80-те години на миналия век са годините на разцвет на фолклорното сценично изкуство. Създадени са 16 професионални фолклорни ансамбли в цялата страна. Техните концертни програми са изградени от оригинални сценични произведения – спектакли, включващи обработки на автентичен фолклорен материал. Създадени са и множество сюитни танцови форми с дивертисментен характер, както и сюжетни и тематични танци. Творческата дейност на фолклорните ансамбли в този период се превръща в „лаборатория” за претворяване на народното творчество във фолклорно сценично изкуство. Репертоарът им влиза в „златния фонд” на българската национална култура. Българският фолклорен танц придобива важно значение заедно с другите видове изкуства, защото реалната действителност, преминала през творческата призма на хореографа, се превръща в отличителен художествен авторски стил.

Сред авторите, които се отличават със своето уникално творчество в българската хореография, създали произведения които днес са образци в танцовото изкуство, са имената на: Маргарита Дикова, Кирил Дженов, Кирил Харалампиев, Петър Ангелов, Димитър Димитров, Методи Кутев, Тодор Бекирски и много други. Въпреки различния почерк на тези хореографи те са создатели на основните разновидности на сценична ансамблова интерпретация на фолклорния танц. В тяхната работа се наблюдават три направления в творчеството на фолклорна основа. Те са, както следва:

1. Сценична обработка на фолклорен танц.
2. Създаване на авторско танцово произведение на основата на определен етнографски стил.
3. Използване на стиловите особености на фолклорния първоизточник в създаването на авторско действено (тематично или сюжетно) хореографско произведение.

За творческия процес на фолклорна основа Бухвостова и Щекочихина казват: „Фолклорът е колективен творчески процес, традиционност без фиксирани форми, предаван от поколение на поколение, вариативно. Той се явява първоизточник, предизкуство и е тясно свързан с бита и обичаите на хората. Динамиката на живота превърна фолклора не само в етнографска ценност, а в нов език за създаване на сценични форми”⁸.

Днес

Днес съвременната сцена изисква нови и нестандартни сценични форми – изразни средства, тематики и естетическа ориентация. Хореографът е любознателен и винаги се адаптира. Вплита промените на времето в ново танцово съдържание и форми, съответно променя и изразните средства на танца, а те от своя страна претърпяват развитие. Според Румян Занев, директор на „Капански ансамбъл” – гр. Разград, „Фолклорното изкуство трябва да се развива, за да не се превърне в музейен експонат. Но всичко трябва да бъде прецизно подбрано и отработено, за да не прехвърли естетическата и образователна мярка и не се превръща в кич”.

Стилизацията в изкуството

Обзорът на литературни източници води до заключението, че стилизацията в творческата дейност се появява в историята на световното изкуство, като приема нови художествени форми, нови стилови черти, нов смислен контекст за постигане на определени естетически ценности. Източник за стилизация може да бъде маниерът и стилът на автор или изпълнител, творческо направление или школа, характерен исторически стил и форми, фолклорна култура.

Стилизацията се характеризира със следните черти:

- ✓ Стилизацията е феномен в историята на изкуството и се обуславя от взаимодействието между **минало и настояще**, между различни национални култури.
- ✓ Стилизацията дава възможност да се пре-сздаде и улови атмосферата на историческата и

⁸ Бухвостова, Л. Мастерство хореографа / С. Щекочихина. – Орел : ОГИК, 2004, с. 144.

националната среда с **контрапункти** за постигане на художествения образ.

✓ Стилизацията може да доведе до **експресия** в произведението на изкуството.

✓ Стилизацията внася **условност и абстрактност** в изразните средства на художественото произведение.

✓ Като явление в художествената култура и характерен елемент на стилизацията е необходимо да се отличи **еклектиката** – „неограничено съединяване на разнородни художествени елементи“.⁹

✓ Основен метод в стилизацията е **имитацията** на художествения стил, характерен за определен автор, жанр, течение, определена социална среда, народност, епоха. Често се свързва с преосмислянето на съдържанието, изграждащо основата на имитирания стил.

В изобразителното изкуство до стилизация се достига чрез обобщение на изобразяваните фигури и предмети с помощта на условността.

В хореографското изкуство стилизацията също има имитационен характер. Тя може да бъде загатната, но може да бъде и цялостна. Задължително правило е, че при изграждането на стилизиран танц е необходимо да се спазват основните закони на композицията. Ярък пример е използването на конкретно движение като украшение или имитация на първообраза, използвано в основата на комбинация, която се превръща в лейтмотив.

Стилизацията се използва не само в изобразителното изкуство и хореографията, използва се в литературата, киното, музиката. Тя е явление, „корените“ на което са в развитието на съвременното общество. Поради което се появяват съвременните тенденции в развитието на художествените форми в изкуството. Като проява на творчеството може да бъде **умишлена**, резултат от предварителни проучвания и запознаване с материята, която ще се обработва, но може да бъде и **интуитивна**, резултат от моментния творчески порив на автора. Марк Захаров, художествен ръководител на Московския държавен танцов театър, споделя мисли как не трябва да се прави танцова постановка: „Често хореографите отблъскват мимолетните идеи, появили се от мелодия или друго художествено произведение. Започват да работят водени от инстинкта „където фантазията показва“ ... Безусловно е, че творческото въображение, импровизацията е неопределимо достойнство. Понякога това води до

моментна постановка, наслояване на движенията и механично запълване на музиката“¹⁰.

Тенденции

Стремежа да запази интереса към народния танц в културата на публиката хореографът изразява чрез създаване на нови произведения на основата на фолклора. Това е начин да се съхрани и предаде на следващите поколения традицията. Необходимостта от съвременни творчески интерпретации е продиктувана не само с цел нейното запазване, а и заради въвеждането на иновативни методи и подходи за разбиране на народната култура – познаване на фолклорните стилове в съвременното звучене, търсене на нови форми за сплав между фолклор и съвременно изкуство. Всичко това насочва развитието на хореографията към фолклорния материал и актуалните тенденции в танцовото изкуство.

Анализът на мненията на главните художествени ръководители на фолклорни ансамбли в България относно стилизацията на фолклорния танц показва, че съществуват положителни и негативни становища, неизразяващи категоричност. Очертават се проблемите и тенденциите в творческия процес на професионалните фолклорни ансамбли. Резултатите сочат следното:

✓ Установява се, че по-голямата част от ръководителите са: „Да има нови въведения, но на базата на истинския фолклор“¹¹; „Да, но всичко трябва да бъде прецизно подбрано и отработено“¹²; „Аз съм един от тези, които работи в тази област, но не смятам че деформирам фолклорните стилове. Аз съм „за“ това, но да бъде българско“¹³; „Трябва да има една градация във всичко, но не трябва да се бяга толкова от българския фолклор“¹⁴.

✓ Доминират мненията за запазване на фолклорните образци, чрез т.нар. класическа обработка на танцовия фолклор: „Ние се стремим да запазим автентичния вид на песните, музиката, танците, обичаите които пресъздаваме, за да остане истинският български фолклор жив“¹⁵; „Аз съм привърженик и се придържам към фолклора.

¹⁰ Захаров, В.М. Фолклор – это симфония движений // “Балет”, литературно-критический историко-теоретический иллюстрированный журнал. М.: Ред. журн. “Балет”, 2010, № 1, с. 32–34.

¹¹ Стоян Господинов, директор и главен художествен ръководител на ФА „Добруджа“ – Добрич.

¹² Румян Занев, директор и главен художествен ръководител на „Капански ансамбъл“ – Разград.

¹³ Любчо Василев, директор и главен художествен ръководител на ФА „Мизия“ – Търговище.

¹⁴ Наталия Кирилова, директор и главен художествен ръководител на ФА „Дунав“ – Видин.

¹⁵ Данаил Цолов, директор и главен художествен ръководител на „Северняшки ансамбъл“ – Плевен.

⁹ Популярная художественная энциклопедия. Научное издательство „Большая Российская энциклопедия“, М., 1999, с. 263.

Нашият фолклор си има достатъчно музика, танц и пеене и сюжети и обредност, поетично творчество има всичко в нашия фолклор. Има много, което не е показано¹⁶.

✓ Очертава се и изводът, че творческият процес се определя от мисията на фолклорните ансамбли: „Не може един професионален ансамбъл да изпълнява такива танци, тяхната задача е да издирват, проучват и съхраняват, а не ръководителят да си прави разни авторски измислици, много по-лесно е да направиш модерен танц¹⁷”; „Задачата на професионалните ансамбли е да запазват стила на фолклорните региони, съобразявайки се със законите на сцената. Останалото е за любителските колективи и клубовете¹⁸”.

Връзката музика, песен и танц, форма на танца

Масово днес върху мелодията на съвременна песен хореографите съставят танцова композиция. **Процесът** е следният: (1) В песента се съхранява фолклорната мелодия, обработва се и се добавя нова тема. Резултатът е нова ритмична организация. Съвременните мелодии и песни са широко разпространени в медиите и се възприемат лесно от аудиторията. (2) Тенденциите в изграждането на танца са: на модернизирана песен с фолклорни мотиви се играе „осъвременен“ фолклорен танц. **Изводът** е, че се утвърждава практика да се създават танци в зависимост от музиката, но тя невинаги е подходяща за хореографията. **Следователно** развитието на танцовия сюжет се ограничава в съдържанието на текста на песента и в резултат на това зрителят гледа нелепо изглеждащ на сцената (ярки костюми, къси поли, блестящи елементи и прочие) танц, неотговарящ на естетическите изисквания на фолклорното сценично изкуство. Хореографите съставят композиция с танцова лексика, противоречаща на характеристиките на фолклорния стил. Игнорират или поставят в изолация красотата, грацията и привлекателността на танца и неговата социална и образователна функция.

Увлечението по външни характеристики – **трикове и ефекти** (думкане, тракане, тропане), също нарушава стиловите характеристики на фолклорния танц. Това понякога води до монотонност в изпълнението и предизвиква отегчение в зрителите. В желанието да се постигне зашеметяващ ефект се използва прекомерно висока

игра, акробатика, която също опорочава фолклорния първообраз. Всичко това не украсява танца, а го „задушават“, води до т.нар. „прекомерна стилизация“. Да, публиката аплодира танцовата техника на изпълнителите, но не запазва в себе си впечатления за съдържанието на танца. Впечатленията могат да се предизвикат от танц, изразяващ преживявания, разкриващ душата и природата на човека, съпреживявайки неговите мисли и чувства. Това не означава, че не трябва да се използват виртуозни техники. Те са необходими като прием за подсилване на емоционалното въздействие на танца. Значителна промяна има и женският танц, наблюдават се постановки, където жените играят наравно с мъжете и се обезличава женският образ.

Петър Ангелов споделя, че „стилизицията на българския танцов фолклор в нов тип произведения е естествен етап, естествено явление в развитието на танцовото изкуство, но за съжаление се прави некомпетентно. Тогава, когато се стилизира фолклорът, трябва елементите на фолклора и новите въвеждани в танцовия език или в танцовата партитура новите елементи, т.нар. стилизирани, трябва да бъдат в синтез, да бъдат в една търпимост. Затова защото случайното намесване на два различни стила – съвременен и традиционен, механично смесвани, става нещо сурогатно. Тогава зрителят се дразни, не само професионалистите, но и обикновената публика, която разбира до голяма степен от фолклора, тъй като е част от него, част от неговата култура. Какво имам предвид, като казвам да се твори в синтез? Имам предвид, че не може да се слага в една традиционна музикално-танцова фраза примерно пируетна техника в класически вид”.

Факт е, че днес стилизицията е модерно течение. В конкурсите се обявяват награди за „стилизиция“. Стилизицията на фолклорния танц се харесва на изпълнителите и на публиката. Тя е явление, което развива като живо изкуство танца в нови сценични интерпретации.

Насоки

Първият основен пункт в знанието за стилизицията е сериозно и последователно обучение, което се изразява в изучаване на законите на композицията и режисурата на танца. Необходими са умения и знания в различните жанрове на танца, а съвременният творец е длъжен да се отличава с дълбока ерудиция. Стоян Господинов, директор и главен художествен ръководител на фолклорен ансамбъл „Добруджа“ – гр. Добрич, споделя, че за добрата стилизация е необходимо познаване на различните етнографски области, фолклорните образци, законите на хореографията, обработката

¹⁶ Марио Егов, директор и главен художествен ръководител на ФА „Странджа“ – Бургас.

¹⁷ Петър Димитров, директор и главен художествен ръководител на ФА „Тунджа“ – Ямбол.

¹⁸ Атанас Чолаков, директор и главен художествен ръководител на ФА „Пазарджик“ – Пазарджик.

на танца и че това се постига чрез необходимото образование.

В логиката на изложените мисли се налага изводът, че танцовият фолклор е подложен на процес на трансформация под/във формата на стилизация. Това обуславя необходимостта да се изведат необходимите познания и умения за създаването на фолклорна танцова стилизация и да се набележат етапите на творческия процес.

Необходими са: задълбочени **познания** за стилните особености и специфичната танцова лексика на етнографските области в България и **умения** за създаване на авторска хореографска композиция.

Етапите, през които преминава творческия процес, са:

1. Събиране на емпиричен материал. Препоръчителен метод е работата на терен – фолклорна експедиция. По този начин се черпи информация от най-добрите образци на фолклорния танц.

2. Обработка на фолклорния материал. Целта е да се преработи първообразът посредством методите на вариация и интерпретация, като се запазва стилът на танца.

3. Създаване на танцова форма съобразно законите на композицията – стилизирана съвременна сценична обработка.

Г. Ф. Богданов, автор на много публикации, свързани с изучаването на руския народен танц, предлага при интерпретацията на сцена на битовия традиционен танц да се имат предвид две основни положения: „(1) че това е преход към жанр сценично изкуство и (2) подобно възпроизвеждане – това не е естествено състояние на фолклорния жанр, а неговото адаптиране към новите условия”¹⁹.

За развитието на стилизацията в танца Петър Ангелов дава своето становище, в което отбелязва, че тя трябва да съществува в творчеството на новото поколение хореографи. Необходимо е творците и фолклорните ансамбли да се отзовават на „повика на новото време – нови форми и търсения”. И още в своето становище той отбелязва важността на това, че успоредно с нея трябва да се развива и класическата форма на обработката като утвърдена форма в развитието на сценичния фолклорен танц: „Тази утвърдена форма трябва да продължи да съществува, защото ако тя не съществува, ще унищожим фолклора до такава степен, че да не можем след няколко десетилетия да го познаваме, защото ако традицията не живее, тя бързо се изтрива от паметта на хората”.

¹⁹ Богданов, Г. Ф. Русский народный танец в жизни и на сцене // „Традиционная культура”, научный альманах; государственный республиканский центр русского фольклора. М.: 2007, № 4, с. 22–29.

Вижданията на Ангелов по посока развитието на формата на стилизираните танци е, че е необходимо да се създават действени танцови форми, дори да съществува еkleктика. Като пример посочва педагогическата си работа със студентите от специалност „Хореография” на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър”: „Ние със студентите работим в областта на голямата сценична форма, където в цялостния танцов език са вплетени много съвременни форми, но те дори не могат да се усетят, защото между тях съществува такава спойка и синтез, че не дразни зрителя, който и да е той”.

Първи стъпки в стилизацията на фолклорна основа днес са спектаклите на Нешка Робева. Класиците в българския народен танц не споделят творческата концепция в нейните спектакли, но те предават сюжети и запазват същността на човешката природа. Запазват традиционния фолклор, като не го „замразява”, а го поставят в нова еkleктична форма, възприемчива от съвременния зрител. За творчеството на Нешка Робева Румяна Цинцарска казва: „Нешка Робева направи чудеса. Тя се опря на фолклора и направи грандиозни спектакли, изключително интересни и тематични. Еkleктиката е модерна, екстравагантна и много ефективна. Днес е търсена еkleктиката.”

Всяко ново време създава нови тенденции, ритми и предпочитания. От особено значение за българската култура е да се съхрани богатото фолклорно танцово наследство. Това е отговорност на хореографа, педагога – да запази стилните характеристики на изпълнението и да им даде нов живот чрез фолклорния танц. Независимо от външните фактори, които влияят върху формирането на живота, съвременното поколение трябва да познава своите корени и произход. В противен случай рискът да се загуби духовността и идентитетът на нацията е голям.

Литература

1. **Богданов, Ф.** Русский народный танец в жизни и на сцене // „Традиционная культура”, научный альманах; государственный республиканский центр русского фольклора. М.: 2007, № 4, с. 22–29.

2. **Бочкарёва, Н.** Традиционная танцевальная культура и сценические формы русской народной хореографии в современных условиях. XXIX международную научно-практическую конференцию „В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии”, <http://sibac.info/10071>, достъпно на 15.02.2014.

3. **Бухвостова, Л.** Мастерство хореографа / С. Щекочихина. – Орел : ОГИК, 2004, с. 144.

4. **Захаров, М.** Фолклор – это симфония движений // “Балет”, литературно-критический историко-теоретический иллюстрированный журнал. М.: Ред. журн. „Балет”, 2010, № 1. http://www.russianballet.ru/rus/covers_01_10.html, достъпно на 14.02.2014.

5. **Наймушина, К.** Стилизация в искусстве для журнала “Художественная школа”, <http://art-discovery.ru/article/stylization.shtml>, достъпно на 08.02.2014.

6. **Недялкова, А.** Антиглобализмът – варварство или феномен на времето, в което живеем. – В: Годишник на ВСУ „Ч. Храбър”. Том IX. Унив. изд. на ВСУ „Ч. Храбър”, 2003.

7. Балет : Энциклопедия / В. В. Ванслов. – М. : Сов. энцикл., 1981, с. 624.

8. Эстетика (словарь). Политиздат, М. 1998, с. 333.

9. Популярная художественная энциклопедия. Научное издательство „Большая Российская энциклопедия”, М., 1999, с. 263.

10. Съвременен тълковен речник на българския език с приложения. GABEROFF, 1995, с. 862.

11. Речник на литературните термини. Наука и изкуство, С., 1980, с. 656.

За контакти:

ас. д-р Мария Петрова Кърджиева
ВСУ „Черноризец Храбър”, катедра „Изкуства”
e-mail: m_kardjieva@abv.bg